

תוכן עניינים

תוכן

3	מבוא .....
5	רקע תיאורטי'.....
6	שינויים בצריכת המזון כתוצאה מעלייה בהכנסות .....
7	חוק תועלת השולית הפוחתת.....
9	השערות ומטרת המחקר .....
10	מתודולוגיה .....
10	נתונים .....
10	משתנים.....
10	משתנה שינויים בהכנסה נטו ריאלית למשק בית פר נפש .....
11	משתנה שינויים בצריכה המזון למשק בית פר נפש .....
12	משתנה שינויים בצריכה ירקות ופירות למשק בית פר נפש .....
12	הליך.....
14	ממצאים.....
14	שלב ראשון – בחינת השערות על כלל המדגם.....
14	בחינת השערות שלב ראשון.....
16	שלב שני – בחינת השערות בהתאם לרמות הכנסה .....
17	בחינת השערות שלב ראשון.....
20	דיון ומסקנות .....
20	השפעת הכנסה על שינויים בצריכת המזון .....
20	השפעת הכנסה על שינויים בצריכת ירקות ופירות.....
21	סיכום ומסקנות.....
21	מגבלות העבודה .....
22	מקורות.....

מבוא

בשנים האחרונות, אנו עדים לתופעה של ירידה בשיעורי האבטלה. כך, לפי נתוני בנק ישראל, בדצמבר 2004, בין אזרחים בגילאים 25-64, היו 11% מובטלים, בעוד שבדצמבר 2016, אחוזר המובטלים היה 14.1%. הגדלה בביקוש כוח אדם בשוק העבודה, עלולה להוביל לעלייה בשכר, היות ולמעסיקים קשה יותר לגייס עובדים למשרה ועליהם לשפר תנאי השכר.

כאשר בודקים, האם זה מה שהתרחש בפועל, ניתן לראות, כי שכר הממוצע במשק, רק בין השנים 2012-2017, עלה בכמעט 14.5%, מ-8,832 ש"ח בינואר 2012, ל-10,112 ש"ח בדצמבר 2016¹. והיות, ובשנים האחרונות מדד מחירים לצרכן, היה נמוך או אפילו שלילי, מדד השכר הריאלי, עלה בדומה לשכר הנומינאלי. כך, בדצמבר 2016, שכר הריאלי של שכיר בסקטור עסקי, היה גבוה יותר ב 9.21%, ביחס לינואר 2012³.

יחד עם זאת, עלייה בשכר וירידה בשיעורי אבטלה, מובילה לשאלה חשובה הנוגעת למהות השינויים. מצד אחד, חשוב להבין, איך השתנתה המציאות עבור אזרחים שונים, הרי ניתן לשאר שעבור בעלי הכנסה שונים, שינויים בשוק העבודה ובשכר, היו שונים. ומנגד, חשוב להבין, האם השינויים הללו הובילו גם לשינויים בצריכה של האזרח.

השאלה מבוססת על הנחה כי, בעלי הכנסה שונים, גם בעלי צריכה שונים. כך, הכנסות של עשירון העליון בשנת 2013, היו גבוהים פי 7.7 מהעשירון התחתון, בעוד של ההוצאות בעשירון העליון גבוהים פי 2.9 מאלה של עשירון התחתון בלבד (הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2014). כאשר, נתון זה מוביל לשאלה אודות מהות השינויים בצריכה בהתאם לשינויים בהכנסה.

מטבע הדברים, מצופה כי עלייה בהכנסות מובילה גם לעלייה בצריכה. אך למרות המצופה, מחקר מציג כי אי שוויון בהכנסות, לא בהיכרך משפיע על אי שוויון בצריכה (Blundell, Pistaferri & Preston, 2008). למשל, ביקוש למזון, רגיש יותר לשינוי מחירים בעיקר במשקי בית עם הכנסה נמוכה. ההבדלים בין בעלי הכנסה נמוכה וגבוהה בשינויים בביקוש כתגובה לשינוי מחירים למוצרי המזון, היה מורגש בעיקר בארצות עם רמת חיים גבוהה (Green, Cornelsen, Dangour, Turner, Shankar, Mazzicchi & Smith, 2013).

היות וישראל נחשבת למדינה עם רמת חיים גבוהה, חשוב להבין, איך השתנתה המציאות בעקבות עלייה בהכנסה הריאלית של אזרחיה. כך, למרות השינוי המרשים בהכנסה הממוצעת למשפחה, מוסד לביטוח לאומי עורך ביקורת קשה על סקרי ההוצאות ומציג כי שיעורי השינוי הגבוהים אשר מציגים את העלייה בשכר, אינם

¹ מקור נתונים: בנק ישראל, מאגר סטטיסטי – אבטלה 25-64. <http://www.boi.org.il/he/DataAndStatistics/Pages/SeriesSearchBySubject.aspx?Level=4&slid=15>

² מקור נתונים: לשכה המרכזית לסטטיסטיקה – תעסוקה ושכר, על פי המוסד לביטוח לאומי http://www.cbs.gov.il/ts/databank/series_one.html?codets=613346

³ מקור נתונים: בנק ישראל, מאגר סטטיסטי – מדד שכר ריאלי חודשי ממוצע למשרת שכיר – סקטור עסקי <http://www.boi.org.il/he/DataAndStatistics/Pages/SeriesSearchBySubject.aspx?Level=4&slid=16>

משקפים את המצב בפועל, אלא במידה רבה פרי של השינויים המבניים שנעשו בסקר (המוסד לביטוח לאומי, 2012). המסקנה של ביטוח לאומי מבוססת בין היתר גם על השוואה בין שינויים בתוצר לאומי גולמי לבין הכנסה לנפש. כאשר עלייה בתוצר לאומי גולמי, הייתה מתונה הרבה מעלייה בהכנסות.

ניתן להניח כי המוסד לביטוח לאומי, מציג את זווית הראיה של בעלי הכנסה נמוכה, אשר גם אם הכנסתם עלתה בצורה משמעותית מבחינת האחוזים, הכנסה הריאלית, לא השתנתה. ניתן לבחון את הסוגיה הזאת, באמצעות שינויים בצריכה בהתאם להוצאות.

ולכן, חשוב להתייחס לצריכה שתהיה זמינה עבור כלל בעלי ההכנסה – כמו מוצרי צריכה בסיסיים. מדובר בצריכה של מוצרי מזון וירקות ופירות. לפי כך, שאלת שבה תעסוק העבודה הנוכחית - האם עלייה בשכר מעלה גם את הצריכה הבסיסית? האם, ככל שהכנסה עולה, עולה גם צריכה של מזון? בהמשך, תעסוק העבודה ברקע תיאורטי הנוגע לשינויים בצריכה בהתאם להכנסה.

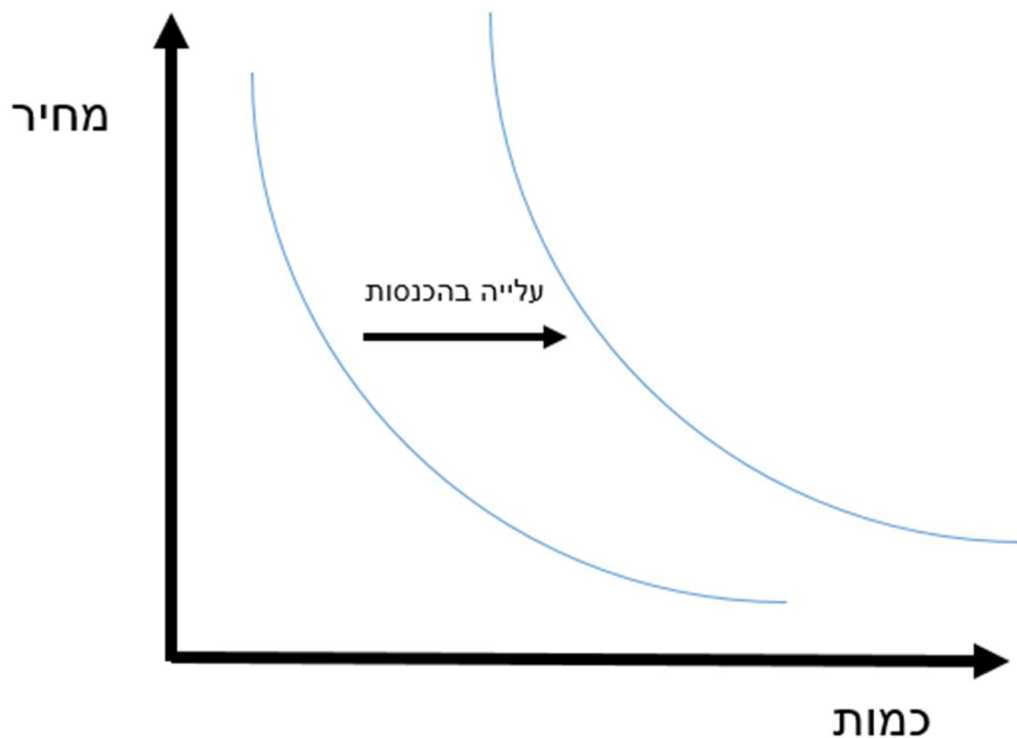
רקע תיאורטי

כל קונה שואף באופן מקסימלי עד כמה שאפשר לספק את צרכיו באמצעות רכישה של מוצרים שונים. אבל כל צרכן מוגבל בפעילותו באמצעות סכום כסף שעומד לרשותו מצד אחד ומחירים בשוק מצד השני. לפי כך, צרכן ישאף לרכוש כמות המוצרים שמצד אחד זמינה מבחינת המחיר ומצד שני מספקת באופן הטוב ביותר את צרכיו.

אלפרד מרשאל (Marshall, 1879) הציע חוק, שלפיו גודל הביקוש למוצר או שירות במשך פרק זמן מסוים, קשור באופן שלילי למחירו. ככל שמחיר יורד, ביקוש למוצר עולה. מדובר בתלות ביכולת הקנייה של הצרכנים לרכוש מוצר מסוים בכל רמת מחיר ובתנאי שכל שאר הגורמים בעלי השפעה על הרכישה נשארים קבועים.

אם רצון ויכולת של הצרכנים לרכוש כמות גדולה יותר של מוצר מסוים עולה, למשל במקרה של עלייה בהכנסות, ביקוש למוצר ספציפי עולה. במקרה הזה, עקומת הביקוש זזה לצד שמאל, כפי שמוצג בתרשים מס' 1 שלהלן.

תרשים מס' 1: שינוי בעקומת הביקוש כתוצאה מעלייה בהכנסות

יחד עם זאת, עקומה הזאת מציגה את השינוי בצריכה של מוצר אחד כתוצאה משינויים ביכולת הקנייה ולא מתארת את המורכבות במקרה של ריבוי מוצרים. על מנת לתאר את המורכבות, בדרך כלל נהוג לחלק את המוצרים למוצרים נורמאליים ומוצרים נחותים. צריכה של מוצרים נורמאליים משתנה בהתאם לשינויים בהכנסות.